

DOKUMENTUM

A MOHÁCSI VÉSZ KIHATÁSA PÉCS VÁROSÁRA

Pécs városa 1543-ban került a török végleges uralma alá. Várallyi Szaniszló püspök kb. háromszáz pappal és szerzetessel elhagyta a várost. 1581. augusztus 18-án kelt levelében István pécsi plébános azt írja XIII. Gergely pápának, hogy ő az egyetlen szolgálója Pécssett a fogoly keresztényeknek; szegény, nélkülöz, kenyérral is alig tud jóllakni, üldözik és életére törnek. Hatvan évvel később, azaz a város eleste után száz évvel, két jezsuita misszionárius működött itt. Egyiküktől, Horváth Jánostól származik az alább közölt levél, amely — szemben egy másikkal, egy évvel később keltezett levelével — eddig nem jelent meg. A levél latin nyelvű eredetije az OL. Kamarai lt. Acta jes. irreg. B 414 fasc. 4. fol. 18—19. alatt található.

A levél írója, *Horváth János* horvát származású volt, a partvidéki Melnicén született. Tizenhat évet töltött a török misszióban, majd a győri kollégium rektora volt három évig. Meghalt Zágrábban 1656. január 18-án. A levélben szereplő Pécsi Bálint pécsi származású magyar, született 1597-ben. Nyolc évet töltött a török misszióban Pécssett, ahol 1639. december 16-án meg is halt. A horvát származású *Blaskovich Miklós* a Zágráb melletti Oborovón született. Tizenhat évet töltött a török misszióban. Meghalt Zágrábban 1656. január 15-én. *Beöky Paczoth Ferenc* 1598-ban született, három évet töltött a török misszióban.

A levél közlését azért tartjuk indokoltnak, mert írója rávilágít a török misszió összes problémáira. Püspök nincs a területen. Két-három jezsuita és ugyanannyi „szláv” világi pap képviseli az egyházat. A pécsi házfőnök a veszprémi és pécsi püspök vikáriusa, de a Propaganda fide kongregáció — a püspököktől függetlenül — szintén gyakorol itt joghatóságot az általa küldött vizitátorok révén. Mivel ezeknek a török előtt nagyobb becsületük volt, kihasználták ezt a tekintélyt a püspöki helynökökkel szemben. A licenciátusi intézményt nem kedvelték, a jezsuiták viszont iskolájukban állandóan képezték ki utánpótlást és velük tartották össze a katolikusokat. A naptár-vita lassan elcsendesedett. A katolikus vallás a már meggyökeresedett reformációval szemben új hitnek számított a török szemében. Bővebben volt utánpótlásuk és azonnal elfoglalták a megürült licenciátusi plébániákat. Az egyik hithirdetőről adott grászjelentés részletesen szemlélteti az itt működő papok hősi életmódját.

I.

Krisztusban tisztelendő Atyám! Krisztus békéje legyen velünk! Még nem érkezett meg hozzánk a megígért P. Blaskovich Miklós. A napokban, 1640. január 15-én hallottam róla, hogy Gyöngyösön az iskolában tanít. Már irtam neki és főnökének, hogy az Isten szerelmére, minél előbb jöjjön Pécsre, mert egyedül vagyok. P. Pécsi Bálint ugyanis a lelkipásztorkodásban szerzett hosszú betegség után házunkban 1639. december 16-án d. e. 11 óra tájban imádság és „Com mendatib animae” közben meghalt, miután áhitattal erősítést nyert a bűnbánat, az oltárszentség és a betegek kenete által. Halála a legtöbb emberben nagy sajnálkozást keltett. Mindig a magyar köznép iránti buzgóság hevítette. Fáradhatatlanul szolgálatunkra volt. Járt a egymástól 6—8 mérföldre (egy magyar mérföld 8,354 km) levő falvakat, oktatta a népet, hittanra tanította őket, prédikált, gyóntatott, imádkozott a betegek mellett. Imájával gyakran meg is gyógyította őket s a megszállottaktól kiüzte az ördögöket. A gonosz lelkek néhányszor, elhagyva a megszállottakat, belekiabáltak szentbeszédeibe, hogy ne beszéljen ilyen dolgokról a népek. Bálint atya türelmesen viselte el az étkezésben való hiányosságokat a falvakban, ahol bizony alig van valami a kenyéren, vizen, vöröshagymán, fokhagymán és káposztán kívül. Ilyenkor a föld volt az ágya, a nappal hordott ruha az ágyneműje. Utjaiban a török és a trák szakadár gyakran kifosztotta, rémitette, megverte. Néhányszor egész csodálatos módon maradt épségben kardok és golyók közepette. Volt, hogy rablók közé keveredett, de nem ismerték fel. Itthon szívesen foglalta el magát megalázó szolgálatokkal és konyhai munkákkal. Amikor huzamosabb ideig volt itthon, mindig ő volt a szakácsunk. Vasárnap a templomi lelki munkákból hazatérve, ő készítette az ebédet. Ezen a vidéken bizony nem juthatni

ilyen szolgálóhoz vagy szakácshoz. Most ugyan kaptunk egyet Gyöngyösről, de hogy meddig marad, nem tudom, mert a törökök gyakran betörnek házunkba.

A magyar keresztények nagyon kérik főtisztelendőségedet, küldjön nekik magyar atyát. Velük együtt én is kérem ezt és könyörgök, hivatkozva Isten és a sokezer magyar iránti szeretetére, akik itt a pécsi és veszprémi püspökségekben laknak. Ha elhanyagoljuk őket, könnyen áttérnek a kálvinizmusra vagy ariánizmusra. Én ugyan tudok egy kicsit magyarul, és az idén és tavaly is szükségből helyettesítettem P. Bálintot betegeskedése alatt, nagyobbbrészt én tartottam helyette is a szentbeszédet és szolgáltattam ki a szentségeket, de egymagam nem vagyok képes helyét teljesen betölteni. Ha főtisztelendőséged küld valakit, tegye meg egyben a misszió főnökévé is. Ha nem tudna magyar szónokot küldeni, írjon Rómába és kérje rendfőnök atyánkat, hogy azok közül a raguzai dalmaták közül, akik az ottani rendház feloszlása után visszatértek Itáliába, küldjön egyet Pécsre az olaszok, dalmaták és a boszniai szlávok részére, mert ezeknek a nyelve majdnem egy. Ő legyen egyúttal a missziók főnöke is. A dalmatáknak ugyanis tekintélyük van a törökök előtt, őket a törökök mondhatni bekebelezték maguk közé. Nekik kiváltságaik és a raguzai köztársasággal való szövetség miatt sok mindent szabad, amit nem szabad másoknak, a szlávoknak, sokácoknak, magyaroknak. Akkor aztán én és P. Blaskovich teljesen a magyaroknak szentelném magunkat. Így sok magyar falunak és városnak lehetnének a szolgálatára, és Isten kegyelmével több kálvinistát és ariánust is bevezethetnénk a katolikus hitre. Ha ez nem történik meg, a mostani katolikusok közül is sokan elhagyják hitüket és elvesznek, hiszen nincs erre felé egyetlen magyar pap sem. Van ugyan három szláv világi pap, akik jól is tudnak magyarul, de nem akarnak a magyarok szolgálatára lenni, mert nem fizetnek nekik, vagy csak keveset adnak. A szlávok pedig jól és bőkezűen fizetnek és egyben tisztelik is őket, míg a magyarok csak keveset vagy semmit sem adnak.

A két püspökségnek, a pécsinek és veszpréminek helynöki hivataláról még nem hallottam semmi biztosat főtisztelendőségedtől. De tudom, nincs tetszésére az, hogy ezt a püspökök a Pécsen tartózkodó atyákra bizzák. Én is úgy látom, hogy a mieinknek nagy megnyugvására szolgálna, ha nem parancsolnák ránk. Ugyanis sok szerzetes és világi pap jön pápai bullákkal a Szerémségből, Boszniából, Szendrőről és Bulgáriából a Propaganda fide kongregáció küldetésében, akik aztán csak zavart okoznak nekünk. Azt mondják, hogy egész Törökországban, ahol a püspökök nem tartózkodnak székhelyükön, ők az apostoli helynökök; viszályokat szítanak a papok és licentiátusok között. És mivel magyarul nem tudnak, semmi hasznára nincsenek ennek a népnek, amely nem is fogadja be őket. Ezért aztán ők azzal fenyegetik a mi atyáinkat, hogy a törökök által kiűzetik őket, bebörtönöztetik és kiszolgáltatják őket nekik.

Bármít határoz főtisztelendőséged ebben a dologban, jelezze nekünk, és a pécsi meg veszprémi püspökkel is intézze el. Ha a mi misszióink megmaradnának a helynökségben, akkor kell, hogy a püspök urak tegyenek lépéseket a szentszéknél, hogy ne küldjenek annyiszor ilyen apostoli helynököket, legalábbis ne ebbe a két püspökségbe, ahol csak megzavarják a népet. Ezenkívül kérem, hogy nagyon körültekintően írjanak nekünk, és pedig biztonságos és megbízható küldöncök útján, amilyen most nagyon kevés van. Végül kérjük, hogy egyáltalán semmit se írjanak vagy üzenjenek világi dolgokról, adóról, behajtásokról, az alattvalók ajándékairól vagy büntetésekről. Vannak hadnagyok és katonák, akikkel ilyen dolgokat nélkülünk is elintézhettek. Ha pedig nem maradnak meg a mieink a helynöki tisztségben, vajon kell-e akkor kijárunk a két püspökség falvaiba vagy nem, és kell-e gondoskodnunk licentiátusokról és azok elhelyezéséről?

Gyakran nagy kellemetlenségünk van itt az iskolamester hiánya miatt. Nehezen tudunk szerezni és még nehezebben tudjuk őket házunkban és asztalunknál megtartani, ők világiak, szabadok és függetlenek akarnak lenni. Miután rövid ideig nálunk voltak és valami kis pénzt és ruhát szereztek maguknak, elbizzák magukat és elmennek. Azért az Istenre kérem, gondoskodjék számunkra jó iskolamesterekről, akik a gyermekeket tanítják, meg a híveket is tudják szolgálni énekekkel a templomban és a temetéseknel. Főleg azért, hogy az ariánusok ne kerüljenek annyira a katolikusok előtt a maguk iskolájával. Amikor még több atya volt ebben a misszióban, könnyű volt pótolni a tanító hiányát. Mivel azonban most csak ketten szoktak lenni (s az utolsó hat évben csak ketten voltunk, s az egyik rendszeren betegeskedett), csak nehezen tudtuk az iskola terhére viselni.

Pedig ez nagyon hasznos lenne a jövőt tekintve is, mert a mi pécsi iskolánkból kerülnek ki a licentiátusok és ennek a területnek a leendő papjai, ha nem is nagyon tudósok. Ha ezek nem volnának, kétségkívül több teljes plébánia és falu elszakadna az egyháztól. Mert nagy számmal van kálvinista és ariánista diák meg prédikátor, akik önként ajánlkoznak a katolikus plébániákra és falvakra. És mivel a falusiak katolikus licentiátust nem tudnak kapni, örömmel fogadják ezeket, hogy ne legyenek egészen magukra hagyatva és hogy legyen, aki gyermekeiket megkereszteli és halottaikat eltemeti.

Eddig a magyar híveinket a régi naptár szerint szolgáltuk ki, a szlávokat és dalmátokat pedig az új naptár szerint. Ez elég nehéz volt számunkra. Úgy gondoltam, hogy a régi naptárt már egészen elhagyhatnánk, mert városi magyarjaink is már az újat tartják velünk együtt és reméljük, hogy napról napra többen fogják ezt tartani. P. Paczót Ferenc idejében meg volt tiltva a mieinknek ebben a misszióban, mégpedig a római előjáróktól is, hogy sokat hadakozzunk a régi naptár ellen s azért nem is tetek semmit e téren. De mivel úgy látom, hogy most már a köznép is eléggé hajlik az új naptár elfogadására, és a veszprémi püspök is ilyen értelmű utasítást adott nekünk, úgy vélem, elhagyhatnánk a régi naptár használatát teljesen. De szeretném tudni ebben is főtisztelendőséged véleményét.

Ez alkalommal küldöm misszióknak 1639-ik évi beszámolóját. Szívesen küldtem volna ezt már előbb, akárcsak P. Bálint halálhírét is, de nem találtam a küldésre alkalmat. Küldök P. Blaskovich Miklós számára a jelenlegi pécsi bégtől útlevelet, amely biztosítja Pécsre való szabad és biztonságos bejövését. Gyöngyösre küldök kocsit és olyanfajta ruhákat, amilyeneket a törökök közt viselni szoktunk.

Egyébként jelenleg jól vagyok és képességem szerint szolgálatára állok híveinknek — a töröktől való állandó félelem és rettegés közepette. A töröktől való szenvedésekről, amelyeket egyébként mindennapi kenyerünket képezik, nekem és híveinknek is, nem írok mást, mint amit az évi jelentésben írtam. Híveink, akik mindannyian a török iga alatt nyögnek, azt mondják, hogy emberemlékezet óta nem kellett annyi sanyargatást, büntetést és adót elviselniük, mint ebben az évben. Kerületünkből magyarok és szlávok is többen elköltöztek, de még többen ugyanez a szándéka. Ha még sokan járnak el így, akkor mi sem maradhatunk Pécsen. Adjon az isteni jószág jobb körülményeket, de ezt már alig merjük remélni.

Kelt Pécsen, 1640. január 22-én.

Főtisztelendőségednek és minden Atyának és Testvérnek imáiba ajánljuk magunkat és a sanyargatott keresztényeket, és kérjük imáikat. Főtisztelendőségednek szolgálja és fia Krisztusban: P. Horváth János S. J.

II.

A török távozása után a tömegek visszanyerték ugyan szabadságukat, de sokan maradtak a török fogságban. Az Országos Levéltárban találtunk egy kis kísérlévelet, melyet a konstantinápolyi katolikus lelkész adott egy kiváltott magyar fogoly kezébe hazautazásának biztosabbá tételére (OL R 302. Egyházi gyűjtemény. J. r. 1603—1784.). Magyar fordításban így hangzik: Steffan Mihály magyar legionarius Budiani tábornok lovasainak élén, Titelnél a hitért harcolva, fogságba esett és a gályákon 30 és egynéhány évet töltött Konstantinápolyban. Végül is jámbor hívek bőkezűségétől kiváltva, hazájába tér vissza, hogy tanúja legyen annak, milyen kemény a török fogság. És mivel katolikus hite szerint kitarotán keresztény életet élt, méltó arra, hogy őt mindenkinek melegen ajánljam, aki ezt a levelet olvassa. Erről tanúságot teszek saját aláírással és szokott pecsétemmel. Konstantinápoly, 1722. szeptember 20. Caschod Jakab, a fogoly hívek lelkésze. IHS.

III.

Fonyó Sándor, Berényi Zsigmond pécsi püspök általános helynöke az alábbi ajánló sorokat adta a török fogságból szökött férfi kezébe — 1747-ben (Pécsi Pk Lt. II. 49/747.). Becsületes Pulburi Márton, feleségével és gyermekeivel együtt több évvel ezelőtt, mikor Belgrád vára elesett, a törökök fogságába került; ebből sok testi szenvedés és a börtön sanyargatása után megszökött. Pécs püspöki városban elhagyta a szakadárságot és a római szentegyházba tért vissza. Most feleségét és négy gyermekét készül kiszabadítani, akik jelenleg is még a török kezén

vannak. Hogy útja minél biztonságosabb legyen, azzal a kéréssel fordult hozzánk, hogy látnánk el őt ajánló útlevelemmel. Jogos kérésének hivatalból eleget teszünk. Mindenkit felkérünk és sürgetünk, hogy az említett Pulburi Márton, már csak azért is, mivel új a hitben, ne csak szabadon és biztonságosan engedjék, illetve engedjék továbbjutni, hanem keresztény nagylelkűséggel adományokkal is támogassák, melyekért Isten meg fogja őket jutalmazni. Pécs, 1747. augusztus 3. (Aláírás, pecsét.)

Az eléggé elnyútt írás szélén egészen más írással ez áll: Már kiváltotta feleségét. — Talán ekkor került az útlevél vissza a kibocsátóhoz, és onnét a pécsi püspöki Levéltárba.

Fordította és közli HOLOVICS FLÓRIÁN

MAGYAR KERESZTÉNYEK A TÖRÖK ALATT

A források többsége a hódoltság első ötven esztendejéből a katolicizmus elleni kíméletlen török harcról vall, mert ezt a hitet a félhold katonái mindig egynek vették az osztrák császárhoz való hűséggel. Az egyre jobban terjedő reformáció híveit és papjait a török viszont általában támogatta. Ebből érthető többek között, hogy a Szigetvár szomszédságában fekvő *Kálmáncsehi* (ma Kálmánca) iskolája a reformáció egyik központjaként működhetett nemcsak a mohácsi csata, hanem Szigetvár eleste után is. A reformáció terjedését a vidék nagybirtokosai (enyingi Török Bálint stb.), ezek családi kapcsolatai, a katolikus egyház helyi szervezetének szétbomlása, a tanult református papok stb. segítették elő.

Több adat igazolja azonban, hogy a katolikusok nem nyugszanak bele könnyen új körülményeikbe, de bizonyítja azt is, hogy a törökkel folytatott küzdelem nem némította el végleg a magyarok között a vallási harcot. Közel negyven évvel Mohács után — talán éppen azért, mert Szigetvár még tartja magát — a katolikusok ügyük valamilyen rendezését remélik. Az új pécsi püspök, *Dudics András* 1563. december 28-án átiratot intézett a pécsi káptalannak Pozsonyban székelő tagjaihoz, amelyben megparancsolta nekik, hogy „1564. január 20-áig Pozsonyból Szigetvárra tegyék át lakásukat, mert — úgymond — az a méltányos és helyes dolog, hogy a papság saját hívei közt lakják, kiktől jövedelmét húzza, s miután Sziget városa és vára a káptalan ott lakhatására nézve teljes biztosítékot nyújt, de egyúttal a püspökség összes ott lakó nemesi megvegyülésekre Szigetvárra szoktak jönni, így a káptalannak bő alkalma nyílik híveivel könnyű módon lelki érintkezésbe lépni, s ha a káptalan a püspök e parancsának engedelmeskedni vonakodnék, úgy elvonja tőlük fizetésüket.” A püspöknek ebben az utasításában áll az is, hogy miután maga is Szigetvárott akar lakni, elkezdte ott egy püspöki ház megépítését. A költözés azonban elmaradt.

A katolikusok hitélete egyre inkább hanyatlak, hiszen körükben évtizedekig nem fordul meg pap, még hitbuzgóbb világi is ritkán. Hetven esztendő múlik el *Dudics András* Szigetvárra tervezett letelepedése után, amikor a zágrábi püspök küldöttjeként 1633-ban egy *Vidacs István* nevű katolikus pap érkezik a Szigetvárral szomszédos Turbékba. 1640-ben *Vaskán Petrovics György* licentiátus és az ott tartózkodó *Fülöp* nevű barát kálvinista hitre tértek, és követték őket *Vaska* és *Szent Márton* községek népei is. Ezt az ügyet ment *Vidacs* megvizsgálni. A község lakói azzal jelentették föl a szigetvári török hatóságnak, hogy a török állam ellen dolgozik. A vádlott börtönbe is került, lakását földúlták, és csak úgy menekült meg a karóba húzástól, hogy *Bislín* aga (aki előbb keresztény volt) kegyelemre ajánlotta őt a szigetvári kajmakámnál, „mert már hét évig közöttük lakván eddig semmi rosszat nem tett. Így a szigetvári keresztények között gyűjtést rendezve, 100 marka lefizetése mellett szabadon bocsátották.”^{1-2.}

A hódoltsági területen mintegy száz esztendővel Szigetvár eleste után kezd enyhülni a török nyomás, vannak bizonyítékaink arra, hogy a török — feltehetően a neki juttatott anyagokért — a keresztények érdekeit tekintetbe veszi, őket segíti.

Álljon itt erre példaként *Kis-Zellő* Nógrád megyei, egykor tót-magyar falu urainak írása.

En Muharin és Murtazin Spajjok, adjuk tudtára mindeneknek, a kiknek illik, hogi, megh alkudtunk Bene Andrással esztendőről esztendőre, két ezüst talérban, egi Jao Puska tokban, két korsóban, Egi nadrágnak valo posztóban, és egi ha eő kme esztendőről esztendőre meg adja azért eő kme bizvast Kis-Zellőben, másut is bizvast, maga cselédestől lakhatik, azért mijs rea feleltünk, az mi Török Partunkról, nem lészen bántása ne felien senkitul csak az Istenh. Datum Secin Varaban die Anno 1667.

Mi Kis Zellei Földes urak
Muharin Spajja
Murtazin Spajja³

Még meggyőzőbb bizonyítéka a török szándékainak Achmed simontornyai bég utasítása 1669-ből.⁴ Simontornya ősidők óta a pécsi egyházmegye plébániája. A hódoltság végén kelt levél nyilván nem pusztán ennek az egy településnek keresztényeit utasította, hanem szolt ez az írás az egész közigazgatási tekintetben alárendelt területeknek.⁵ Még a hódoltság elmúltával is hatottak a kiadott rendelkezések, hiszen azokat megfelelő módon átvették, belevésték a köztudatba.⁶ A keresztény magyar népi életforma igen sok régi jelenségére talál itt magyarázatot a pap, a Jekész és a néprajzkutató egyaránt.

I. Az Eskütt Ember Istenfélő legyen, az Isten Templomába járjon otthonlétében Prédikátiót és könyörgést el-ne mulasson, hogy így mint magának's mint alatta-valónak jó Példaadásával Lelkeket-Istennek megnyerhesse. Hapedig a' kívül cselekszik, az Eskütségre sem méltó, sem illendő.

II. Azon igyekezzék, hogy a' hazugságot el-távoztassa, józan és tiszta életű, igaz mondó és tökéletes álhatatos Beszédű legyen.

III. Az Innep-törést, Lopást, Tolvajlást, Árulást, Vérontást, Szitkozódást, Lélekmondást, Ördög teremtette, Ördög adta, Ördög lelku és Hitű &c. Undok Szitkozódást, Személy válogatást, Paráznaságot, Latroknak Pártfogását, Barátságos Attyafiuságot, Hízelkedést, Ajándékra-való nézést, Törvényekhez-való engedetlenséget, el-ne kövessen. Az ki pedig e' meg-nevezett Bünök közül valamelyiket tselekszi azonkívül, mellynek az Isten könyvében nyilvánvaló Büntetések le-irattatott (melyek szerint ő is büntetődjék) az Pellengerben tétessék, és ott egy kevésse tartassék akár Férfiú, akár Asszonyi-állat, akár Gazdag akár Szolga legyen, és azután üssenek hatot a Farán. Ha otsmány és trágár beszédű, a' gyülekezetben erőssen meg-pirongattassék, ha pedig az gonoszsgban még átalkodván, még-is azokat szüntelenül tselekszi, az fölül megirt Gonoszsgokban tapasztaltatik, állandó és erős Bizonysgokkal rea bizonyodván a' dolog nagy gyalázatossan az közönséges Hellyen az Ekleziából ki-üzetessék mint arra nem méltó személy.

IV. Minden Szombaton (ha lehet) az Esküttek öszve gyűljenek a' Fő-Bíró akaratyából és akkor mindenekről tehetségek szerint Igazságot szolgáltatassanak. Ha kár-tételre kimenetel kívántatik, minden magok vonyogatása nélkül, annak megbötsülésére ki-mennyenek; kitsinynek, nagynek, szegénynek, gazdagnak. Vasárnap pedig semminémi külső dolgokrul való gyűlés ne legyen, hanem azon a' napon mindjájón az Isten szolgálattyyában legyenek foglalatossak.

V. A' Panaszt mindenektül igazán meg-halgassák, a' kinek mi Büntetése következik a' Fejére, azt közönségesen egyaránt szolgáltatassák ki vagy külső büntetést érdemel, vagy Belső Templombélit.

VI. Az Esküttek magok között egymásnak 's mind alattok valóknak érdemlett Tisztességet tegyenek, hogy egyesek lévén egymás között minden Jóban nevelkedhessenek, Tanítójoknak pedig mint Lelki-Pásztorok fejet hajtsanak, annak jó Gondviselőj, Bötsülőj legyenek, és minden jóban néki engedjenek.

VII. Ha valaki az Prédikátiót elmulattya és vasárnap tsak othon hever, más Vasárnap Prédikátió előtt az Pellengerben tétessék és mind a' végeiglen benne tartassék, annakutánna üssenek négyet a' Farán és botsássák békével. Hasonlóképpen valaki dolgai végben vitelére ki-mégyen ha nem kéntelen véle avagy Szombaton mégyen-el, és Vasárnap kortsoláz, azzal-is úgy tselekedjenek, mint a' Prédikátió el-mulatójával. És a' ki tsak azon a' Mezzőn, Teleken, Szöllő-Hegyen kortsoláz, és nyulászni, madarászni mégyen Prédikátió előtt, azt-is el-ne szenvedjék az Eskütt Birák büntetetlen, mint afféle Isten napjának meg-rontóját meg-büntessék.

VIII. Aki a' kórságossát, Dühöttét el-mondja, Ég-ütöttét, Kő-ütöttét szinte mint a' Lélek monókat úgy meg-büntessék, ha pedig valaki másra gonoszságot költ és kiált, mellyet meg-nem bizonyíthat, a' minémű büntetést érdemlett volna a' meggyalázott személy, azt a' meg-gyalázó személy szenvedje.

IX. Aki az Eskütt Birákat meg-hamissitya, és végezéseket semminek tartya, és meg-káromolja, az ollyatén Vasárnapon jó regvel a Pellengerbe tétessék, és Uzsona korig ott tartassék, azután pedig ütögessék-meg jól és botsássák békével, Amelly Eskütt Ember pedig a' büntetést nem javallya szívesen, erőssen afféle büntetésének nem fogván és hátra mászván a' dologban, a' kit így büntetnének a' Bünért a' Bünüs mellé szólván, a' Bünöst botsássák-el és az Bünös mellett szólót, annak pártfogóját akár ki légyen azt büntessék-meg, hogy így az Lator mellé senki ne merészellyen szóllani és támadni.

X. A' Gyülesbéli valami olly titkos dolgoknak El-igazittásának idején az Esküttek közibe senki ne-mennyen hivatlan, még az Prédikátor-is, hanem ha hivattatik, úgy illik jelen lenni.

XI. Aszszonyok a' Gyülesben magokat ne avassák, kik pedig ez ellen cselekszenek a' Pellingérbe légyen helyyek.

XII. Ha az Aszszonyok egy mást meg-kurvázzák, szidalmazzák, rutittyák, egy mást gyalázzák, Férfijnak Tisztességet nem téznek, előttök felnem kelnek, avagy nekik tiszteletlenül szólnak, efféle tselekedetékért, a' Pellingérben meg-veretessenek.

XIII. Ha valaki meg-átolkodik a' gonoszságban a' Templomban nem jár, sem Prédikátzió halgatására, sem hetedszaki könyörgésekre, és a' ki a' Sz. Sakramentommal nem él, akár Férfiu akár Aszszony, és akár mi Rendben légyen, a' Prédikátor és még az Istenes Hivek-is, az ollyan Emberre szorgalmatosan reá vigyázzannak, és ollyanténnek a' Tanító semmiben ne szolgállyon: őt ha meghal-is, az ollyatén Halálának emlékezetére ne harangozzanak, a' község közül senki feléje ne mennyen, se sirató, se koporsó-tsinálló, se Sírásó, hanem temesse-el a' maga Háza-Népe a' mint tudja, de nem a' közönséges Temető-hellyben, hanem egyéb magányos helyben 's még pedig távul a' községes Temetőhelytül a' maga gyalázattyára.

XIV. Ha a' Tanító mind ezekre és ezeknek végbevitelére nem vigyázz, és sem az Eskütteket sem a' községet a' jóra nem kényszeríti, hanem minden Lator-ságban élnek a' Polgárok, a' Prédikátort vastag büntetéssel meg-büntettyük, az Eskütteket meg-pálcázzuk és megbirságotjuk, hogy így minden Latorság megszünjék, minden Jámberság és tiszta Élet meg-maradhasson, A' Prédikátor e' Parantsolatjainkat és kiadatott Törvényeinket a' Templomban a' község előtt gyakorta el-olvassa, hogy ezután valami gonoszság ne essék, és senki azt ne mondhassa, hogy nem volt Hirével, és előbb meg-nem mondották neki. Ha valaki pedig ezek szerént valami esik, és nehéz léssen neki, jöjjön panaszolni, és ha onnan hazul fél terhel jött, Isten úgy segélyen! bizonyossan el-hidje hogy egész Terhel botsájttyuk.

Irtuk Simon-Tornyan 1669.

Achmed Olay Bég

Érdemes gondosan elemezni ennek a szigorú regulának előírásait, elvárásait. A falu és az egyházi közösség előjáróitól megkívánt jellemvonások egész sorát olvashatjuk bennük. Kiviláglanak a sorokból a főbíró kötelességei, a tanítónak adandó tisztelet, a nép fiainak kötelességei és jogai, az esküdt bírák, a gyűlés tekintélyének tisztelete. A bűnök különböző neveit és az elkövetésükért járó büntetést hosszan sorolja a levél. A nevelés központi személye a prédikátor, aki a törvény ismerője és oktatója, de mindenkinek önmagának is törekedni kell az előírások megtartására.

VÁRNAGY ANTAL

Forrásmunkák: 1. Németh Béla: Szigetvár története, 1903. Pécs. — 2. Uo.: 303. 1. — 3. Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára. Pesten, 1851. IV. 325. 1. — 4. J. M. Korabinsky: Geographisch-Historisches und Produkten Lexikon von Ungarn. Pressburg, 1786. 705—708. 1. — 5. Dr. Kiss István: Simontornya krónikája. Simontornyan, 1938. 87—89. I. — 6. J. M. Korabinsky: I. m. a 724. 1-on azt közli, hogy Achmed bég említett utasítását Somorja község levéltárában őrzik.